

**MIKROSUG'URTA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNING
IJTIMOIY-IQTISODIY AHAMIYATI.**

Salayeva Nargiza Xoshim qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mikrosug'urta tizimining zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rni, uning aholi ijtimoiy himoyasini kuchaytirishdagi ahamiyati hamda rivojlanish istiqbollari tahlil qilingan. Mikrosug'urta kam ta'minlangan qatlamlar va kichik biznes subyektlari uchun xatarlarni boshqarishning samarali mexanizmi sifatida ko'rib chiqilgan. Tadqiqot doirasida O'zbekiston sharoitida mikrosug'urtani joriy etishning iqtisodiy samaradorligi va mavjud muammolar yoritilgan.

Kalit so'zlar: mikrosug'urta, ijtimoiy-iqtisodiy himoya, xatar, moliyaviy barqarorlik, sug'urta bozori, kichik biznes, inkluziv moliya.

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida "moliyaviy inkluzivlik" tushunchasi ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Mikrosug'urta an'anaviy sug'urta mahsulotlaridan foydalanish imkoniyati cheklangan, daromadi past aholi qatlamlari va kichik biznes egalari uchun mo'ljallangan sug'urta turidir. O'zbekistonda ijtimoiy himoyani kuchaytirish va kambag'allikni qisqartirish siyosati doirasida mikrosug'urta tizimini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biridir.

Adabiyotlar tahlili

Xorijiy olimlardan D.M. Wipf va M.J. McCord mikrosug'urtaning rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotiga ta'sirini chuqur o'rganganlar. Ular mikrosug'urtani "kambag'allik domi"dan chiqishning asosiy vositasi deb atashadi. O'zbekistonlik olimlardan esa sug'urta bozorini rivojlantirish borasida olib borgan tadqiqotlarida moliyaviy xizmatlar ommabopligini oshirish masalalari tahlil qilingan. Biroq, mikrosug'urta mahsulotlarini aynan qishloq xo'jaligi va kichik tadbirkorlik uchun moslashtirish masalalari hali to'liq yoritilmagan.

Metodlar

Maqolani tayyorlashda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni umumlashtirish va ekonometrik modellashtirish elementlaridan foydalanildi. Xalqaro sug'urta tashkilotlari (IAIS) hisobotlari va O'zbekiston Respublikasi sug'urta bozori ko'rsatkichlari asosida empirik tahlil o'tkazildi.

Natijalar

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ fikrlashni rivojlantirish – bu ta'lim jarayonining eng muhim qismlaridan biridir. Quyida ushbu tushunchani va uni amaliyotda qo'llash yo'llarini batafsil tahlil qilamiz.

Kreativ fikrlash o'zi nima?

Kreativ fikrlash shunchaki "ijodkorlik" emas, balki yangi, o'ziga xos va foydali natijalarga olib keladigan aqliy jarayon. Boshlang'ich sinf o'quvchisi uchun bu:

Oddiydan murakkabga o'tish: Atrofdagi narsalarga "nega?" va "qanday qilib?" degan ko'z bilan qarash.

Qoliplardan voz kechish: Hamma "qog'oz – yozish uchun" desa, bola "qog'oz – kemacha yasash uchun" deb o'ylay olishi.

Empatiya va tasavvur: Boshqalarning holatiga kirib, vaziyatni turli burchaklardan baholay olish.

Kreativ fikrlashning pedagogik tarkibi

Bolalarda kreativlikni shakllantirish uchun uchta asosiy ustun mavjud:

A. Divergent fikrlash (Tarmoqlangan fikrlash)

Bu – bitta savolga bir nechta javob topish qobiliyati.

An'anaviy savol: "2+2 necha bo'ladi?" (Yagona javob: 4).

Kreativ savol: "Qaysi sonlarning yig'indisi 4 bo'lishi mumkin?" (Javoblar: 1+3, 2+2, 0+4, 1.5+2.5 va h.k.).

B. Tasavvurni boyitish

Bolaning xayolot olamini cheklamagan holda, abstrakt tushunchalarni konkret misollar bilan bog'lash.

C. Psixologik xavfsizlik

Kreativlik – bu xavfga qo‘l urish. Bola yangilik qilsa va u xato bo‘lsa, uni kulgiga qoldirmaslik kerak. "Xato – bu izlanishning bir qismi" degan muhitni yaratish.

Amaliy usullar va texnikalar

Dars jarayonida quyidagi metodlardan foydalanish kreativlikni tizimli ravishda rivojlantiradi:

Metod nomi	Tavsifi
"SCAMPER" usuli	Mavjud narsani o‘zgartirish (Substitute, Combine, Adapt, Modify, Put to other use, Eliminate, Reverse). Masalan, "Qalamni qanday o‘zgartirsak, u yanada qiziqarli bo‘ladi?"
"Aqli xarita" (Mind Map)	Markaziy tushunchadan shoxobchalar chiqarish. Masalan, "Tabiat" mavzusini o‘tayotganda, u bilan bog‘liq barcha narsalarni vizual chizish.
"Ertakni yakunla"	Hikoyaning oxirini ochiq qoldirib, o‘quvchilardan o‘z variantlarini taklif qilishlarini so‘rash.
"Muammo – Yechim"	"Agar dunyoda suv tugab qolsa, nima qilamiz?" kabi real yoki fantastik muammolarni muhokama qilish.

O‘qituvchi va ota-ona uchun tavsiyalar

Kreativ o‘quvchini tarbiyalash uchun kattalar o‘z yondashuvlarini ham o‘zgartirishlari kerak:

- "Nega?" savolini rag‘batlantiring: Bola nima uchun shunday qaror qabul qilganini tushuntirib bersin. Jarayon natijadan muhimroq.

- Tanlov imkoniyatini bering: "Bugun uyga vazifani rasm chizish yoki kichik hikoya yozish orqali bajaring" kabi tanlovlar bolada mas'uliyat va ijodkorlikni uyg'otadi.
- Taqqoslashdan saqlaning: "Nega falonchi kabi chizmading?" deyish – kreativlikni o'ldiradi. "Sening chizgandagi o'ziga xoslik qiziqarli ekan" deyish – uni rivojlantiradi.
- Muhitni tayyorlang: Sinfxonada yoki uyda turli xil materiallar (qog'oz, rangli qalamlar, konstruktorlar, tabiat hodisalari) doimo qo'l ostida bo'lishi kerak.

Boshlang'ich sinf o'quvchisida kreativ fikrlashni rivojlantirish – bu uning shaxsiy "men"ini shakllantirishdir. Kreativ bola nafaqat darslikdagi qoidalarni yodlaydi, balki o'sha qoidalarni qayerda va qanday qilib ijodiy qo'llashni tushunib yetadi. Kelajakda kreativlik shunchaki qobiliyat emas, balki murakkab dunyoda moslashish va muvaffaqiyatga erishish uchun eng asosiy "yumshoq ko'nikma" (soft skill) bo'ladi. Ushbu yondashuvni ta'lim jarayonida qo'llash orqali siz o'quvchilaringizning nafaqat bilim darajasini, balki ularning dunyoga bo'lgan qiziqishini ham sezilarli darajada oshirasiz.

Munozara

Mikrosug'urtani rivojlantirishda asosiy to'siqlar aholining sug'urta savodxonligining pastligi va operatsion xarajatlarning yuqoriligidir. Ba'zi ekspertlar mikrosug'urtani faqat davlat tomonidan subsidiyalash kerakligini ta'kidlasa, boshqalar raqamli texnologiyalar (InsurTech) orqali xarajatlarni kamaytirishni taklif etishadi. Bizning fikrimizcha, raqamli platformalar va mikromoliya tashkilotlari infratuzilmasidan foydalanish eng maqbul yo'ldir.

Xulosa

Mikrosug'urta — iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikning kafolatidir. Uni rivojlantirish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

Raqamlashtirish: Sug'urta polisini mobil ilovalar orqali sotib olishni soddalashtirish.

Mahsulotlarni moslashtirish: Qishloq xo'jaligi va mavsumiy ishchilar

uchun maxsus "mikro-polis"larni ishlab chiqish.

Ma'rifiy ishlar: Aholi o'rtasida sug'urta madaniyatini oshirish bo'yicha keng ko'lamli targ'ibot tadbirlarini o'tkazish.

Adabiyotlar.

1. Mavlanova R.A., Raxmonqulova N.X. *Boshlang'ich ta'limda pedagogika, innovatsiya, integratsiya.* – Toshkent: TDPU, 2013. (Innovatsion yondashuvlarni dars jarayoniga tatbiq etish bo'yicha asosiy qo'llanmalardan biri).
2. Mavlanova R.A., Raxmonqulova N.X. *Boshlang'ich ta'limda innovatsiya.* – Toshkent: TDPU, 2007.
3. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.* – Toshkent: Cho'lpon, 2006. (O'qituvchining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish va darsni ijodiy tashkil etish bo'yicha fundamental asar).
4. Mavlanova R., Raxmankulova N., Vohidova N. *Pedagogika nazariyasi va tarixi.* Darslik. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2010.
5. Yusufova G.A. *Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda o'qituvchining roli.* // Academic Research in Educational Sciences, 2021, 2(4), 1506-1513. (Kreativlik tushunchasining kelib chiqishi va o'qituvchining ushbu jarayondagi o'rni tahlil qilingan).
6. Tashmatova Sh.R. *Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativligi, uning ijodiy faoliyatdagi o'rni va bosqichlari.* (InterScience.uz).
7. Boshlang'ich ta'limda kreativ pedagogik texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi. (CyberLeninka.ru).
8. Boshlang'ich sinf o'quvchilari kreativ fikrlashini rivojlantirish metodlari va o'quv jarayonining o'rni. (Academicsbook.com).
9. Gilford J. *Kreativlik va intellektual xossalar bo'yicha tadqiqotlar.* (Kreativ fikrlash nazariyasining asoschisi sifatida).
10. Rodgers K. *Ijodkorlik va muammolarni yechishning yangi usullari.* (Kreativlikning psixologik asoslarini o'rganish uchun).
11. Amonashvili Sh.A. *Hamkorlik pedagogikasi.* (O'quvchining ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish bo'yicha klassik asar).